

ВІДЗИВ

офіційного опонента Скрипчука Петра Михайловича на дисертаційну роботу Пригари Ірини Олександрівни на тему «Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища у спеціалізованій вченій раді Д 55.051.01 у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України

Актуальність теми дослідження

Сучасний економічний розвиток неможливий без ефективного управління еколого-економічними системами, зокрема в контексті екологобезпечного розвитку території. Важлива роль у вирішенні еколого-економічних проблем, які виникають в процесі функціонування промислового комплексу припадає саме на організаційно-економічні механізми та відповідний інструментарій забезпечення екологічної безпеки. В умовах реформування та прискорення темпів ринкових змін національної економіки, активізування заходів щодо посилення конкуренції, розширення зовнішньоекономічних зв'язків підвищується роль саме науково-методичної бази екологічного менеджменту та аудиту при управлінні діяльністю промислових підприємств. При цьому зміна національного законодавства в сфері вирішення екологічних питань, необхідність виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки вимагає удосконалення наукових підходів до активізації такого ринкового інструменту як екологічний аудит. Це передбачає посилення рівня інформаційного і методичного забезпечення наукової розробки відповідного інструментарію управління процедурою екологічного аудиту як на підприємстві так і на рівні регіону, удосконалення методів оцінки результатів екологічного аудиту та його ефективності. Враховуючи викладене вище вважаю, що тема наукового дослідження є актуальною.

В дисертаційній роботі автором коректно визначено мету, об'єкт та предмет дослідження, докладно досліджено проблеми взаємозв'язку



недосконалої процедури екологічного аудиту з точки зору міжнародної практики та процеси розвитку екологічного аудиту в умовах ринкових відносин, тобто ті актуальні наукові питання, які вимагають нагального теоретичного і практичного вирішення й реалізації.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідних робіт Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України, зокрема: «Удосконалення державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки України» (ДР № 0109U001482), де автором проведено теоретичні дослідження методу програмно-цільового бюджетування як сучасного механізму стимулювання ринку екологічного аудиту в Україні; «Екологічно – орієнтовані стратегії управління соціально – економічним розвитком території» (ДР № 0112U001300), де автором наведено рекомендації щодо розвитку екологічного аудиту особливо небезпечних видів діяльності та виробництв.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 243 сторінки, серед них: основного тексту – 210 сторінок.

У дисертації узагальнено та розроблено теоретичні та науково-методичні підходи до активізації екологічного аудиту для підвищення рівня екологічної безпеки в умовах ринкових відносин.

Основні положення дисертації, які містять певну наукову новизну, базуються на вивченні та застосуванні автором сучасних фундаментальних та прикладних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативних актів України, матеріалів науково-практичних конференцій з проблем розвитку системи екологічного аудиту в сучасних умовах.

Розроблені автором наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані, базуються на узагальненні фактів, аналізі статистичних матеріалів і наукових праць та інших джерел. Достовірність наукових результатів дисертації підтверджується використанням сучасних

методів наукових досліджень, апробацією теоретичних положень, науково-методичних підходів та результатів практичних розрахунків на науково-практичних конференціях, впровадженням результатів дослідження в навчальний процес.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується адекватним використанням сучасних методів дослідження: економіко-статистичних методів; системно-структурних: аналізу і синтезу; емпіричного методу, системно-структурного і графічного методів.

Таким чином, мету дисертаційної роботи досягнуто в рамках поставленого завдання – здобувачем розроблено систему наукових підходів до активізації екологічного аудиту як одного з інструментів сучасної екологічної безпеки на регіональному рівні. Досягненню поставленої мети сприяли логічно сформульовані і реалізовані завдання. Загалом, дисертація є структурованою, завершеною роботою, в якій належним чином висвітлено наукові результати дослідження здобувача.

Наукова новизна результатів дослідження

До основних положень дисертації, які містять наукову новизну, належать такі:

- розроблено економічну сутність та вперше розкрито зміст понять, які складають концепцію і організаційно-економічні підходи до активізації екологічного аудиту, а саме: «екологічна репутація підприємства», «активізація екологічного аудиту» (стор....), виділені основні його особливості (стор. 130-132 дисертації), а також отримала уточнення категорія «екологічного аудиту» в сучасних умовах ринкових відносин (стор. 27-36);
- удосконалено методичні положення до формування відносин між суб'єктами ринку екологічного аудиту на основі розроблення регіональної програми активізації екологічного аудиту, що включає процес управління екологічною репутацією підприємств для підвищення екологічної безпеки регіону (стор. 72-75, стор. 90-94 дисертації);

– удосконалено методи імплементації процедур екологічного аудиту в національну систему екологічної політики підприємств (стор.....), при цьому пропонується оцінити екологічну репутацію підприємства на основі еколого-економічних параметрів та критеріїв значущості екологічних аспектів діяльності підприємств (стор. 132-137);

– удосконалено теоретичні засади формування системи мотиваційного інструментарію для підвищення рівня екологічної безпеки підприємств та управління ним, що передбачає залучення експертів, представників підприємств та екоаудиторів для прийняття управлінських рішень із застосуванням методів нечіткої логіки (стор. 153-165);

– забезпечення процесів активізації екологічного аудиту на основі удосконалення принципів його розвитку: принципів формування основних засад активізації екологічного аудиту на рівні підприємств, принципів підтримки системи екологічного аудиту на рівні галузі та принципів стратегічного управління активізацією екологічного аудиту на регіональному рівні (стор. 153-158);

– удосконалено науково-методичний підхід до визначення еколого-економічної ефективності проведення екологічного аудиту, який базується на визначенні інтеграційного потенціалу ринку екологічного аудиту в цілому та його складових зокрема (стор. 157-159).

Результати підтверджено публікаціями: статті наукових фахових виданнях та оприлюднення на науково-практичних конференціях, про що свідчить автореферат.

Викладені та обґрунтовані в дисертації нові теоретичні й концептуальні твердження, ідеї, положення та практичні рекомендації отримані дисертантом вперше на основі оригінального авторського підходу до вирішення актуальної науково-практичної проблеми – активізації процесу екологічного аудиту в умовах ринкових відносин для підвищення рівня екологічної безпеки.

Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах

Наукові положення, висновки й рекомендації, що сформульовані в дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечено використанням достатнього обсягу матеріалів офіційної статистики України і підтверджено результатами наукових досліджень на підприємствах.

Достовірність усіх наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується також глибоким аналізом фундаментальних наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених з проблем екологічного аудиту. Робота характеризується комплексним і коректним використанням загальнонаукових та спеціальних засобів емпіричного та теоретичного пізнання. Окремі пропозиції автора знайдуть застосування в сучасних умовах на підприємствах Сумської області.

Представлені в дисертації теоретичні і методичні результати відрізняються достатньою глибиною аналізу, адекватністю формулювання пропозицій щодо практичного використання, науковою новизною.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації (стор. 4, 15-16 автореферату).

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення виконаного дисертаційного дослідження полягає у проведеному автором аналізі сучасних методів та принципів активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин. Одержані практичні та методичні розробки містять наукову новизну, мають практичну цінність, використовуються в практичній роботі. Це дає підстави стверджувати, що мету дослідження було досягнуто, а задачі вирішено.

Практичне значення одержаних результатів полягає також в тому, що основні положення дисертаційного дослідження доведені до рівня методичних положень та практичних рекомендацій, про що свідчать відповідні довідки.

Дискусійні положення, недоліки дисертації та автореферату

В цілому, позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень та недоліків роботи і висловити окремі зауваження:

1) В підрозділах 1.1-1.3 дисертаційного дослідження, досить детально описано особливості сучасного стану розвитку системи екологічного аудиту, зокрема з метою аналізу проблем його активізації, проте не прослідковується задекларований у дослідженні аналіз ринкових проблем в цій сфері, зокрема в контексті ціноутворення на послуги екологічного аудиту (стор. 10-60 дис.).

2) Не є зрозумілою точка зору автора на процес фінансового забезпечення гармонізаційних процедур екологічного аудиту в контексті міжнародної інтеграції України та поставленого завдання щодо активізації ринку послуг з екологічного аудиту, яку авторка представляє в розділі 1 дисертації (стор. 28, 35, 42, 54).

3) В дисертації автор вносить пропозиції щодо активізації екологічного аудиту, а саме «...запровадження механізму, згідно з яким платежі, які виплачує підприємство за завдану шкоду навколишньому середовищу, залишаються на цьому ж підприємстві з метою акумулювання коштів на здійснення екологічного аудиту.» На нашу думку, такий механізм стимулювання екологічного аудиту на підприємстві не буде дієвим. Підприємство не відшкодує державі завдані економічні збитки від забруднення навколишнього середовища, до того ж виникає сумнів, що відраховані кошти підуть за цільовим призначенням. Доцільно було б покласти функцію збору та виділення фінансових ресурсів на екологічний аудит матеріально незацікавленій стороні (стор. 147-148).

4) Виходячи з логіки дослідження, у роботі в якості еколого-економічного ефекту очікувалось визначення економічного збитку від забруднення навколишнього середовища, про що йдеться по тексту дисертації. Проте автор використовує підхід для оцінки економічного збитку для визначення економічного збитку від забруднення атмосферного повітря на основі «Тимчасової типової методики визначення економічної ефективності

здійснення природоохоронних заходів та оцінки економічного збитку, що заподіяно народному господарству від забруднення навколишнього середовища». Робота виграла б, якщо автор провів би розрахунки економічного збитку від забруднення навколишнього середовища у разі незадовільної оцінки показників екологічної репутації підприємства. (с. 191-198 дисертації).

5) В дисертації детально викладені результати аналізу широкого кола підходів до оцінки економічної ефективності активізації екологічного аудиту (підрозділ 2.1, 3.3), втім не має чіткого висновку щодо результатів проведеного аналізу задекларованого автором методу оцінки інтеграційного потенціалу розвитку ринку екологічного аудиту (стор. 95).

6) Робота значно виграла б, якщо при обґрунтуванні еколого-збалансованої політики підприємства та економічної ефективності екологічного аудиту автор провів більш глибокий і змістовний аналіз інструментів економічної мотивації персоналу підприємств (розділ 3).

7) На стор. 154 дисертації на рис. 3.2 «Напрями активізації екологічного аудиту в Україні» доцільно конкретизувати напрями активізації екологічного аудиту на державному рівні у контексті запровадження більш чистих технологій, екологізації економіки, імплементації досвіду економічно розвинених країн.

8) В авторефераті у матеріалах за другим розділом «Науково-методичні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин» доцільно навести доказову базу (цифрове підтвердження необхідності активізації екологічного аудиту).

Висловлені зауваження й дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Вона є оригінальним, самостійним дослідженням з актуальної проблеми активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин.

Загальний висновок

Незважаючи на зазначені недоліки, наукові результати дисертації свідчать про те, робота Пригари Ірини Олександрівни на тему «Теоретико-організаційні основи активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин» є значним науково-практичним дослідженням, яке в якому автором отримані нові для економіки природокористування і охорони навколишнього середовища науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання щодо активізації екологічного аудиту в умовах ринкових відносин. Наведені зауваження в цілому не знижують теоретичної та прикладної значущості отриманих здобутків.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Все це є основою для висновку про те, що дисертаційна робота відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а дисертант Пригара Ірина Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

**Офіційний опонент,
професор кафедри менеджменту
Національного університету водного господарства
та природокористування,
д. е. н., проф.**

Скрипчук П. М.



Скрипчук П. М. завідує кафедрою менеджменту
А. Мухоморова